

F. Balogh Erzsébet kiállítása az Ady25 Galériában

Nemrégiben zárt Budapesten egy kiállítás, F. Balogh Erzsébet: *Talált geometria* címmel, az Ady25 Galériában. A kiállítást Lisányi Endre, esztéta, képzőművész nyitotta meg és egy figyelemre méltó írásban rögzítette a képekkel kapcsolatos gondolatait.

Talált geometria

„Little boxes on the hillside...
There's a green one and a pink one
And a blue one and a yellow one...”

A *Kicsi kockák*¹ című dalocskában a színes kockák, a kicsi dobozkák a domboldalon szétszórt házikók metaforái; természeti táj és geometria. Valami hasonlóval találkozhatunk a *Talált geometria* kiállításon is, gondolhatnánk, ám, ahogy a dal nem a nyitóképről szól, úgy F. Balogh Erzsébet legújabb munkái sem kizárólag a geometriára fókuszálnak.

Ahogy ezt már többen megállapították², F. Balogh Erzsébet sokszor a valós látvány átírásával alakít ki nonfiguratív szín-forma struktúrákat és amikor ehhez stíluskategóriát keresnek, akkor rendre szóba kerül az absztrakt expresszionizmus megszelídített (racionalizált) változata, illetve a lírai absztrakció, azonban esetében helyénvalóbb a kevésbé közismert *absztrakt impresszionizmus* megnevezés, ami azokra a műalkotásokra alkalmazható, amelyek az impresszionizmus és az absztrakt irányzatok keverékei. Legtöbbször a természet megfigyelésén alapul, azonban – az expresszivitás nyers kifejezés-erejével szemben – egy árnyaltabb, lágyabb-költőibb festészetben nyilvánul meg.

Mivel a művésznő nem előzetesen kidolgozott vázlatok és tervek alapján dolgozik, ezért a készülő képek részben önmagukat is szervezhetik, de legalábbis jelezhetnek továbbváltoztatási irányokat, megteremtve a mű és alkotója közti diskurzus lehetőségét, amit a festő ki is használ, együtt dolgozik a képpel, azaz miközben kontrollálja a festmény alakulását, aközben hagyja érvényesülni a mű önkaratát is, ennél fogva festészetével kapcsolatban joggal merül fel, az elsősorban alkotói alapállást jelölő, úgynevezett metaművészet (*meta-art*) fogalma, aminek bár többféle, nem véglegesített meghatározása létezik, de valamennyiben közös, hogy

¹ Malvina Reynolds: *Little boxes*. (A magyar változatban dobozok helyett kockák szerepelnek.)

² Lásd: F. Balogh Erzsébet 2021-ben megjelent katalógusának bevezető írásait! Szabad Szalon Egyesület, 2021.

azokat a műveket sorolják ide, amelyek szavakra lefordíthatatlan vizuális nyelven közölnek valamit a művészeti nyelvről, vagy magáról a művészetről, illetve amikor „az elemek egymás közötti viszonya maga válik a mű tárgyává,”³ ahogy a *Talált geometriákon* ezt jól megfigyelhetjük. De talán még többet elárul az a közelítés, miszerint egyszerre tekint kifelé és befelé és az egymásba fonódó kettős érdeklődés gyakran különféle táj-variációkban (talált, zajos, metafizikai, ipari, kicsi stb.) fejeződik ki; az *Antropocén rétegek* és még jó néhány egyéb alkotása szintén ide sorolható.

Fontos hangsúlyozni, hogy a tájat direkt és indirekt módon megjelenítő valamennyi alkotás egyszerre idézi meg azt, ami az embert körülveszi és azt, ami az emberben van. Vagyis a táj egyfelől a szubjektív-objektív, az időtlent, a mulandót és így tovább, egymásba nyitó és magába oldó multifunkcionális fogalom, (a megfigyelő által meghatározott elméleti alakzat), másfelől, Szana Tamást idézve, „alakra fordított, színre váltott érzés és lelkiállapot.”⁴ Ennek megfelelően találkozik Erzsébet tájidéző munkáin a megfigyelés-alapú értelmezés és egy érzelmes, poétikus kifejezés.

Mint láthatjuk, több festményén valóban megjelenik a horizontvonal felé mélyülő természeti táj, amiben a tájidegennek gondolt emberi beavatkozások-nyomok azért figyelemfelkeltők, mert alakzataik furcsamód visszahatnak befogadó környezetükre.

A táj, az ösztönös gesztus és az organikus ellenpontjaként felfogható geometrikus formák egyes alkotásain különféle építményeknek, építmény-dekonstrukcióknak, máskor alapformákra egyszerűsített tárgyhalmozoknak, afféle építőanyag-halmoknak, egy hajdani és egy jövőbeli konfiguráció kellékeinek-alkatrészeinek tűnnek. Közelképeik síkokra, vonalakra redukált mértani tájakként is azonosíthatók, míg panoráma-képekbe ágyazva azt a klasszikus ikonográfiai kérdést lebegtetik: hogy valójában mit ábrázolnak és mit jelentenek ezek a formák itt?

Kialakításuk, vonalaik perspektívája azt érzékelteti, hogy az oldottan megfestett természeti környezethez tartoznak, kapcsolatukat a fedőfesték alatt átderengő, egymásba kúszó-tapadó színrétegek is megerősítik. Ennek ellenére ottlétük, elhelyezkedésük, kapcsolódásuk és egymásra hatásuk mégsem magától értetődő, szerepük-funkciójuk talányos, kissé valószerűtlen, tulajdonképpen meggyőző-megnyugtató magyarázat nélkül marad.

És éppen ez a lényeg, ugyanis ily módon alakítja ki a festő azt az enigmatikus teret és légkört, ami nem fikció, de nem is valóság egészen, talán a kettő között található, vagy a kettő összevonásával állítható elő. Mint amikor a festményen felsejlik a színes fotó és fordítva, vagy amikor a képből kinyert részletmotívumok montázsként kerülnek vissza a felületre, létrehozva egy sajátos, önmagában való, ám mégsem autonóm mintázatot.

³ Lásd: <https://artportal.hu/lexikon-szocikk/meta-art/>

⁴ Szana Tamás: A modern tájkép. *Művészet*, 1902. 1/6.

Röviden úgy is mondhatnánk, hogy a művész a valahol látképeit festi meg.

A *valahol* nem hely, de nem is helynéküliség, hanem egyfajta távollét (abszencia), ami „átjárószerű, bár mégsem egy átmenet,”⁵ hanem inkább „az egymással össze nem egyeztethető univerzumok közötti *ugrás*”⁶, és ilyen átjáróként, „passzázsként fordítja át egymásba, köti egymáshoz... a teret, az időt, a képet és a nyelvet. A távollét átjárója épp a hic et nunc absztrakt geometriai pontját fordítja át a sans présent, sans lieu alteritásába.”⁷ „A *passage* maga a távollét jelenléte.”⁸ Tehát a táj és geometria elegyének ismerős idegensége, titokzatos mássága és kiismerhetetlen rejtelmessége, nem kimondottan a geometria és a táj (az ismert és az alig, vagy egyáltalán nem ismert) oppozíciójából adódik, hanem abból, *ahogy* befoglalják és kiegészítik egymást, miközben nem lesznek egymásnak sem részei, sem kiegészítői igazán, hanem inkább „lyukak, a kőszobor lyukai... a Riemann-felület lapjait átszűrő pontok.”⁹

Nem meglepő hát, hogy F. Balogh Erzsébet több munkája emlékeztet a negyedik dimenziót magyarázó ábrázolásokra is, amik síkfelületen próbálják érzékeltetni azt a bizonyos létező, de optikailag nem érzékelhető tér-idő kiterjedést. Ezekhez hasonlóan a valós táj átszerkesztésével kialakított metafizikus és egyéb tájvariációival a táj után-mögött, vagy benne meghúzódó, úgymond „láthatatlan” – de intuitív, vagy meditatív módon megközelíthető, illetve az ihlet villanófényénél megpillantott – tartalomra irányítja figyelmünket, a *Metafizikus táj* címekek persze óhatatlanul eszünkbe juttatva a hajdani metafizikus festészetet. Az ember nélküli, kihalt helyek-tájak-terek mindkét esetben különös hangulattal töltődnek fel, az itt látható művek többnyire gyengéd magányt és némi Kierkegaard-i értelemben vett szorongást sugároznak.

És ha már érzelmekről van szó, akkor – elmozdulva a pszichologizáló magyarázatok felé – a festő saját érzelmi hangoltságát kifejező képeket emocionális lenyomatokként, úgynevezett belsőtáj-ábrázolásokként is szemlélhetjük és értelmezhetjük. Viszont már a korábbi, erőteljes színezésű, gesztus-alapú munkáiról sem állíthatjuk, hogy azok szertelen, önfeltárázó képek lennének, ezek a művei pedig kifejezetten fegyelmezettek, a spontaneitás és a gesztus engedelmesen besimulnak egy elmélyült figyelemmel irányított képírási folyamatba. Ebből következik, hogy – ha továbbra is belsőtájként szemléljük műveit, akkor – amit bejárhat tekintünk, az a művész meg nem mutatott, rejtett, legbelső vidékeit körülíró széles határsáv, az elválasztva összekötő *köztes* rész, aminek tájból és geometriából felépített kiábrázolásait értelemszerűen ugyancsak a *valahol* látképeiként írhatjuk le.

⁵ Popovics Zoltán: „*Sans lieu*” *A távollét esztétikája*. Budapest, Typotex, 2021. 75. o.

⁶ Uo.

⁷ Uo.

⁸ Popovics Zoltán: „*Sans lieu*” *A távollét esztétikája*. Budapest, Typotex, 2021. 82. o.

⁹ Popovics Zoltán: „*Sans lieu*” *A távollét esztétikája*. Budapest, Typotex, 2021. 77. o.

F. Balogh Erzsébet: Metafizikus táj (olaj, vászon)